

אפליה כברירת מחדל

ניתוח מגדרי של הקריטריונים
לתנועת אנשים דרך מעבר ארז

דצמבר 2020

הקדמה - עמוד 2 | פגיעה בחיי משפחה - עמוד 4 | פגיעה בפרנסה, בחינוך ובפיתוח

מקצועי - עמוד 7 | ניתוח משפטי - עמוד 10 | סיכום - עמוד 12

הקדמה

ישראל שולטת על רוב תנועת האנשים והסחורות אל רצועת עזה וממנה, כמו גם על המרחב האווירי והימי שלה, שליטה שמקנה לה השפעה עצומה על כל היבטי החיים של תושביה ותושבותיה. משטר ההיתרים שאוכפת ישראל כאמצעי לניהול האוכלוסייה הפלסטינית החיה תחת שליטתה במרחב שבין הירדן לים, חוסם בפני מרבית הפלסטינים בעזה אפשרות להגיש בקשות להיתרי תנועה בין עזה, ישראל, הגדה המערבית וחו"ל.

המעטים והמעטות שרשאים להגיש בקשות לנוע, על פי המדיניות הישראלית, הם מי שעומדים בקריטריונים הצרים שקובעת ישראל. קריטריונים אלה מפורטים במסמך שמפיקה יחידת מתאם פעולות הממשלה בשטחים (מתפ"ש) תחת השם "[סטטוס הרשאות בלתי מסווג לכניסת פלסטינים לישראל, למעברם בין אזור יהודה ושומרון לבין רצועת עזה וליציאתם לחו"ל](#)" (להלן "סטטוס הרשאות"). בעקבות פעילות משפטית של ארגון גישה, מסמך זה, המהווה את מדיניותה הרשמית של ישראל בכל הנוגע לתנועת פלסטינים, מתפרסם כיום באתר מתפ"ש.

המסמך [מתעדכן מעת לעת](#), לפעמים תוך שינוי קל בקריטריונים המופיעים בו, אך מהותו נותרת בעינה: הגבלה שיטתית וחמורה של תנועת פלסטינים, [בידוד פיזי, כלכלי וחברתי של רצועת עזה, וניתוק בין עזה לגדה המערבית](#) ובין האוכלוסיות הפלסטיניות שבכל אזור.

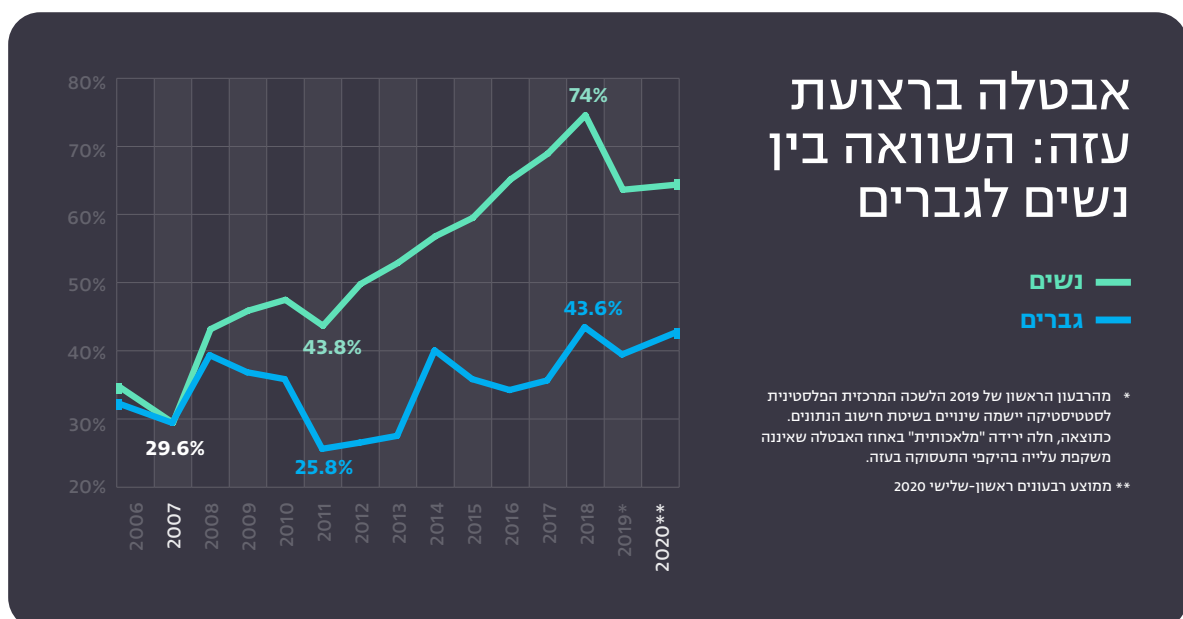
משתתפות בסדנה על בריאות ואלימות מגדרית. צילום: אסמאא ח'אלידי

כמו נשים ברחבי העולם, לנשים בעזה שאיפות אישיות, מקצועיות ומשפחתיות מגוונות ושונות זל מזו, לצד מכנה משותף של מציאות החיים בחברה פטריארכלית, ברצועה כמו בכל מקום אחר. בעזה, שם חיים כבר שנים תחת סגר חונק שמשתיה ישראל, במהלכן גם שלושה מבצעים צבאיים קטלניים והרסניים, על נשים להתמודד לא רק עם החסמים שמציבה בדרכן החברה ברצועה, אלא גם עם [ההשלכות](#) החמורות של השליטה הישראלית המתמשכת על אינספור היבטים בחיי היום יום. בשוק עבודה עם שיעורי [אבטלה](#) של מעל 44 אחוז בקרב גברים, ו-65 אחוז בקרב נשים, ההגבלות שמטילה ישראל על תנועה לצרכי עבודה, מסחר, לימודים, והתפתחות אישית [פוגעות בפרנסתן של נשים](#) ומונעות מהן הזדמנויות מקצועיות גם בתוך הרצועה.

בנייר זה ננתח מפרספקטיבה מגדרית קריטריונים המפורטים במסמך "סטטוס הרשאות", ואת אלה הנעדרים ממנו. נתאר כיצד משטר ההיתרים שמושתת על מסמך זה מעצב את מציאות חייהן של נשים ברצועה, מתערב בשגרת חיי המשפחה שלהן, מדיר נשים משוק העבודה וחוסם אפשרויות לפיתוח אישי ומקצועי, תוך התעלמות מהצרכים הייחודיים להן.

השלכותיו ההרסניות של [הסגר](#) על שני מיליון תושבי ותושבות הרצועה [ניכרות וידועות](#). כאן נתאר את הדרכים שבהן הקריטריונים שקובעת ישראל ב"סטטוס הרשאות" מובילים בפועל לאפליה של נשים פלסטיניות בעזה על ידי התעלמות מהצורך שלהן – ומזכותן הבסיסית – לחופש תנועה. כדי לאפשר לגברים ולנשים לממש זכות זו, ואת הזכויות הנגזרות ממנה, יש להסיר את הגבלות התנועה אל עזה וממנה.

מאז מרץ 2020, [ישראל הידקה](#) אף יותר את הסגר על עזה. בכסות מגפת הקורונה, היא מונעת כמעט לחלוטין תנועה אל עזה וממנה. נכון למועד הפרסום, רק מספר קטן מאוד של אנשים, בעיקר חולים הזקוקים לטיפול רפואי דחוף מחוץ לרצועה ומלוויהם, מורשים לנוע דרך מעבר ארז. משמעות הדבר היא שמסמך "סטטוס הרשאות" איננו תקף בפועל, ולא על פיו מתקבלות החלטות בנוגע להיתרי תנועה. מנייתוח המסמך עולות הוכחות נוספות להעדרן של הצדקות להמשך מדיניות הסגר על עזה, בין היתר בשל פגיעתו החמורה בנשים.

[סקר](#) שערך גישה ב-2013, מצא של-31 אחוזים מתושבי עזה קרובי משפחה בגדה המערבית, בירושלים המזרחית או בישראל. באמצעות שליטתה המתמשכת במרשם האוכלוסין הפלסטיני, ישראל היא שמכריעה באיזה נסיבות יירשמו שינויים בו, כולל רישום מען – בגדה המערבית או בעזה. בהיעדר מעמד מוסדר במרשם, פלסטינים אינם יכולים לנוע כלל דרך המעברים עם ישראל. כך מגבילה ישראל תנועת פלסטינים ומצמצמת את חופש בחירתם. **מדיניותה בנוגע לתנועת פלסטינים לא רק מכתובה מראש היכן פלסטיניות ופלסטינים יכולים לגור, להתחתן ולהקים**

משפחה; הגבלות גורפות שמטילה המדינה על תנועת אנשים מונעות ממשפחות

﴿ **נשים פלסטיניות רבות חיות בניתוק מתמשך** ﴾
 ﴿ **מבני משפחתן, בייחוד נשים החיות בעזה** ﴾

שמפוצלות בין עזה, ישראל, ירושלים והגדה להיפגש. לפי הקריטריונים הצרים המפורטים ב"סטטוס הרשאות", היתרים לצורך ביקורי משפחות יינתנו רק בנסיבות של חתונה, מחלה מסכנת חיים או מוות של קרוב משפחה מדרגה ראשונה.

סרבול המערכת הביروقרטית, היעדר שקיפות בנוגע לתהליך הטיפול בבקשה, הזמן הרב שרשויות בישראל מעניקות לעצמן עד שהן עונות לבקשות, והנטייה לטעון שרירותית שקיימות "[סיבות ביטחוניות](#)" עלומות לסירוב לבקשות, מצמצמות אף יותר את סיכוייהן של נשים לקבל היתר, גם אם הן עומדות בקריטריונים שב"סטטוס הרשאות". כך נוצרת מציאות שבה גם אירועי המפתח הללו בחייהן של משפחות מתרחשים בהרכב חסר.

במקרים רבים נהוג שנשים הן אלה שעוברות למקום מגוריהם של בני זוגן אחרי הנישואים. כאשר אחד מבני הזוג תושב עזה, ישראל מאפשרת לזוג להתגורר יחד רק ברצועה, גם כאשר לבן הזוג השני מעמד בגדה המערבית או בישראל. לכן חיות בעזה בעקבות נישואיהן נשים רבות שעברו מהגדה או מישראל (בה הן תושבות קבע או אזרחיות). כתוצאה מההגבלות על תנועת אנשים בין חלקי הטריטוריה הפלסטינית וישראל, נשים פלסטיניות רבות חיות [בניתוק מתמשך](#) מבני משפחתן, בייחוד נשים החיות בעזה.

הנסיבות המצומצמות שבהן ישראל מאפשרת לפלסטיניות להגיש בקשה לביקור קרובת משפחה אינן כוללות מגוון מצבים שמאפיינים את חייהן של נשים. כך, למשל, סטטוס הרשאות איננו מכיר בלידה, ובשבועות שלפניה ואחריה, גם לא של שיבושים רפואיים או צרכים ייחודיים שעולים סביב האירוע, כמצדיקים מעבר של בני ובנות משפחה.¹ נשים החיות בעזה ובמקור מהגדה או מישראל יולדות ללא סיכוי לתמיכה ולליווי מצד קרובי משפחה שחיים מחוץ לרצועה. **התעלמות הנהלים הישראליים מלידה כמצב שמצריך נוכחות, ליווי ותמיכה של בני ובנות משפחה מקשה על יולדות סביב אירוע משמעותי ומטלטל זה.**

¹ בעקבות מכתב ששלח גישה בספטמבר 2019 בדרישה להוסיף קריטריון כזה, בסטטוס הרשאות שפרסם המתפ"ש באוגוסט 2020 נוסף לראשונה קריטריון יולדת, אך הוא חל רק על הורי היולדת ומתנה "יציאה למטרת ביקור יולדת" בסיבוכים במהלך ההיריון, בלידה, או אחריה. יתרה מכך, הקריטריון נוסף לסטטוס בתקופה שאיננו משמש בפועל את הרשויות הישראליות, אשר מגבילות מאז מרץ 2020 תנועה במעבר ארז למקרים מעטים מאוד, בעיקר של חולים הזקוקים לטיפול רפואי דחוף שאין בנמצא ברצועה. משכך, טרם הונפקו היתרים בפועל תחת הקריטריון שנוסף, ועוד מוקדם לדעת כיצד יפרשו אותו הרשויות הישראליות בשטח.

הנשים המעטות שניתן להן היתר לביקור משפחה לא בהכרח יורשו לצאת מהרצועה יחד עם ילדיהן, או שיורשו לצאת רק עם חלקם בגלל הגבלות שרירותיות שמטילה ישראל, כמו קביעת סף גיל של ילד כמלווה. עובדה זו מעמידה לעתים נשים בפני בחירה בלתי אפשרית. האפשרות הממשית שאחרי יציאתן מהרצועה ישראל תגביל את גישתן בחזרה אליה, מסיבה כלשהי, במחיר ניתוק ממושך מהבית, בן הזוג והילדים, היא מקור למצוקה נפשית קשה עבור רבות. כאשר נשים פלסטיניות בעלות אזרחות ישראלית מתגוררות ברצועה עם בני זוג תושבי עזה, המשפחה מוגדרת על ידי ישראל כ"משפחה חצויה". מניסיוננו בגישה, ברוב המשפחות החצויות,

**פלסטיניות בעזה שמענן הרשום הוא בגדה
המערבית מופרדות ממשפחותיהן על ידי
"מדיניות הבידול" ועלולות לאבד את מעמדן
כתושבות הגדה**

בנות הזוג הן מי שמחזיקות באזרחות ישראלית. נשים אלה חיות ברצועה בהיתר שהייה מישראל, המונפק תחת "נוהל משפחות

חצויות", שאותו הן מחויבות לחדש מדי חצי שנה (בעבר, תוקף ההיתר היה לשלושה חודשים, ולפני כן לחודש בלבד). "נוהל משפחות חצויות" חל על ילדים לפלסטיניות אזרחיות ישראל עד גיל 18 בלבד. בהגיעם לגיל 18, נערות ונערים עם אזרחות ישראלית יכולים להמשיך לחיות ברצועה, עם היתר שהייה מישראל, רק אם יינשאו לתושב או תושבת המקום. אם יחיו בישראל, יוכלו להיפגש עם בני משפחתם שבעזה רק בנסיבות הצרות שמכתיבים הקריטריונים הישראליים לביקור קרוב או קרובות משפחה מדרגה ראשונה, כפי שפורט מעלה.

נשים פלסטיניות שמענן הרשום הוא בגדה המערבית ועברו להתגורר בעזה בעקבות נישואים לתושב הרצועה, לא רק מופרדות מבני ובנות משפחתן בגדה על ידי "מדיניות הבידול", אלא עלולות לאבד את מעמדן כתושבות גדה. בשנים האחרונות גישה עד לשימוש גובר בפרקטיקה של החתמת פלסטיניות תושבות הגדה על טפסים המהווים, לטענת ישראל, ויתור רשמי על זכויות בסיסיות, ביניהן על זכות בסיסית של תושב מוגן – הזכות לחזור לביתו בשטח הכבוש.

סטודנטיות בכניסה לאוניברסיטה האסלאמית בעזה. צילום: אסמאא ח'אלידי

במקרים רבים, כשאישה עוברת לגור בעזה בעקבות נישואיה לתושב הרצועה, ישראל [מחתימה אותה](#) על "טופס השתקעות ברצועת עזה", מסמך שבאמצעותו, [לעמדת ישראל](#), מוותרת האישה לא רק על זכאותה לבקר בגדה בנסיבות שאינן "הומניטריות וחריגות", כהגדרת ישראל, אלא גם על הזכות לחזור להתגורר בה בעתיד. **במקרים שבהם נשים עברו לרצועת עזה וטרם הוחתמו על טופס ההשתקעות, ישראל פעמים רבות [מנצלת את בקשתן](#) לצאת מעזה לכל מטרה, או [את צורכן הבסיסי ביותר לחזור לביתן שבעזה](#) בתום הנסיעה, כדי לאלץ אותן לחתום על מסמך ה"השתקעות", שמגדיר את הרצועה כ"מרכז חייהן", וכאמור, מהווה בעיני ישראל [ויתור](#) על מעמדן כתושבות הגדה המערבית.**

לעמדת גישה, החתמת נשים על מסמך ה"השתקעות", בעל כורחן ובניגוד לרצונן, [חסרת תוקף משפטי](#). האופן שבו פועלת ישראל במקרים שהגיעו לטיפולנו, כשכל מטרתה למנוע מנשים ומגברים לשוב לביתם שבגדה בעתיד, מהווה העברה בכפייה של אוכלוסייה מוגנת, אסורה על פי הדין הבינלאומי ומוגדרת כפשע מלחמה.

לכאורה, המדיניות הישראלית חלה על נשים וגברים כאחד, אך לאור נטייתן של נשים לעבור לגור בקרבת משפחות בני זוגן, הגבלות התנועה פוגעות באופן בלתי-פרופורציונלי בנשים.

חגים הם ימים עצובים

הודא וחידי, בת 46, היא פלסטינית שנולדה בישראל. לפני 26 שנים נישאה לפלסטיני תושב עזה, ועברה לרצועה בעקבות נישואיהם. מאז הטילה ישראל את הסגר על עזה ב-2007, לא הצליחה לקיים קשר רציף עם משפחתה. כל חלון הזדמנויות למפגש עם משפחתה הגרעינית בישראל, נדיר כשלעצמו, גוזר על חידי להשאיר מאחור את בן זוגה ולפעמים את ילדיה. חלקם לא נפגשו עם משפחתה כבר שנים.

"**החגים עבורי הם ימים עצובים**", אומרת חידי, "**מלא בגעגוע להורים, לאחיות ולאחים שלי**". כך גם

בחתונות ובשמחות משפחתיות אחרות. חידי מספרת בצער שנמנע ממנה להשתתף בחתונת האחיין שלה, וכשבנה התחתן, רק אמה קיבלה אישור כניסה לעזה. באוקטובר, התחתנה בתה, אך לנוכח החרפת מגבלות התנועה במעבר ארז בכסות המאבק בקורונה, חידי כבר לא טיפחה תקווה שמישהו מבני משפחתה יורשה לקחת חלק בשמחה.

לבני הזוג חידי שישה ילדים. את הראשונים ילדה ברמלה ללא נוכחות בן זוגה. הקריטריונים של ישראל לתנועת פלסטינים אינם כוללים לידות, גם לא עבור בן הזוג של היולדת. יתר ילדיהם נולדו בעזה, אך אז קרובות משפחתה לא יכלו ללוותה. "זה היה מאוד קשה, הייתי צריכה את אמא שלי ואת אחיותי לידי". גם כשקיבלה חידי היתר לבקר את משפחתה בישראל, ההיתר היה מותנה בשהייה של חודש לפחות בישראל, מה שהיקשה עליה משמעותית. "הייתי צריכה לעזוב חלק מהילדים ברצועה, חלק באיתי. זאת התארגנות מיוחדת ומורכבת כשמדובר בתקופת פרידה כה ארוכה".

« חינוך

מאז שנת 2000, ישראל אוסרת גם על מעבר של סטודנטים וסטודנטיות מעזה לצורך לימודים באוניברסיטאות בגדה. פרט לתארים מתקדמים שמציעות האוניברסיטאות ברצועה, האפשרות היחידה לרכישת השכלה גבוהה מחוץ לרצועה היא אפוא קבלת היתר יציאה לצורך נסיעה ללימודים אקדמאיים בחו"ל. **מגבלה זאת מפלה סטודנטיות**, שכן מסיבות חברתיות שונות, פחות נשים בוחרות להתרחק ממשפחתן ומביתן לתקופה כה ארוכה, בייחוד בהיעדר החירות לשוב ולבקר לרצועה בעת הצורך.

« פרנסה

ההגבלות החמורות על פעילות כלכלית, מטרה מרכזית ומוצהרת של מדיניות הסגר, צמצמו מאוד את מקורות הפרנסה של תושבי עזה. משמעות הדבר היא שרגלי נשים נדחקות אף יותר משוק העבודה המקומי. אחוז גבוה של בוגרות אוניברסיטה **אינו מוצא תעסוקה** בתחום לימודיהן. ברבעון השלישי של 2020 עמד שיעור האבטלה בקרב נשים בנות 29 ומטה על 88.4 אחוזים. הפגיעה האנושה של הסגר בשוק העבודה ברצועה גם הביא לכך שאחוז הנשים המועסקות בענפים כמו חקלאות ודיג, למשל, צנח דרמטית בשנים מאז הידוקן.² על פי **הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה**, נכון לרבעון השלישי של 2020, כ-94 אחוזים מהנשים המועסקות בעזה עובדות במקצועות שירות כגון הוראה וסיעוד, ובמגזר השלישי. הפרשנות הצרה של ישראל לקריטריונים שניסחה לא מכירה במגזרים אלה ובצרכי התנועה של הפועלות בהם, כפי שיפורט בהמשך.

« התפתחות מקצועית

אחת הבעיות העיקריות שעומדות בפני נשים עובדות בעזה היא היעדר גישה להשתלמויות, להכשרות, לכנסים ולתערוכות, המתקיימים מחוץ לרצועה, דבר שבולם התפתחות של **עסקים קטנים**, חוסם קשרי מסחר, ומונע התמקצעות ושיתופי פעולה, בין היתר של ארגוני **חברה אזרחית**. המדיניות הישראלית יוצרת **תקרת זכוכית שמגבילה את סיכויי ההתפתחות והצמיחה של נשים ושל עסקיהן**. ב"סטטוס הרשאות" מופיע קריטריון "השתתפות בכנס", המיועד, על פניו, ליציאה של "אנשי מקצוע בתחומי החקלאות / רפואה / מים / שפכים / אנרגיה / הייטק וכלכלה" כדי להשתתף בכנסים בתחומים אלה בישראל ובגדה המערבית. **על ידי צמצום והגבלה של הנושאים לכאלה שבהם עוסקים בעיקר גברים, ישראל מרחיקה נשים מהזדמנויות רבות**.³

² לפני הסגר כ-36% מהמועסקים בחקלאות ובדיג היו נשים; בעקבות ההגבלות הישראליות, שפוגעות בענפי הכלכלה השונים ברצועה, צנחה השתתפותן לפחות מ-4% עד שנת 2018. בשנת 2014, מספר המועסקות בענפי דיג וחקלאות הגיע ל-9,890, זאת לעומת 723 מועסקות ברבעון השני של 2020.

³ לפי הוועדה האזרחית הפלסטינית בעזה, בשנת 2019, ישראל אישרה רק 39 מתוך 249 בקשות שהוגשו על ידי נשים מעזה להיתרי יציאה לצורך השתתפות בקורסים, כנסים וסדנאות מקצועיות. בשנת 2018 הוגשו 618 בקשות של נשים להיתרי יציאה להשתתפות בסדנאות, קורסים וכנסים ואושרו מתוכן רק 22 בקשות.

ב-2018 הזמין גישה כעשרים גברים ונשים מעזה לקחת חלק בפורום מדיניות גדול, בהשתתפות מומחים ומומחיות, דיפלומטיות, נציגים של ארגונים בינלאומיים ושל ארגוני חברה אזרחית. רק

רוב הנשים בשוק העבודה בעזה לא עומדות בדרישות המינימליות שמציבה ישראל לקבלת היתר סוחר

ארבעה מהמוזמנים מעזה קיבלו היתר מישראל, כולם גברים. אף אחת מתשע הנשים מעזה שהוזמנו

להשתתף בכנס לא אושרה. בדיון בעתירה שהגשנו כנגד הסירוב לאפשר למומחים מעזה לדון בשיפור תנאי המחייבה ברצועה, מטרה שלכאורה ישראל בעדה, [נציג המדינה טען](#) ביחס לבקשות הנשים כי "הגורמים המוסמכים מצאו כי לא נטען או בוסס כל עיסוק שיש בו כדי לתרום באופן ישיר לשיפור בעניין הצרכים הפיסיים הבסיסיים ברצועת עזה, לרבות עיסוק בענייני כלכלה או תשתיות, או תרומה להיבטים אלו מהכניסה המבוקשת לישראל".

« היתרי סוחר והיתרי מסחר

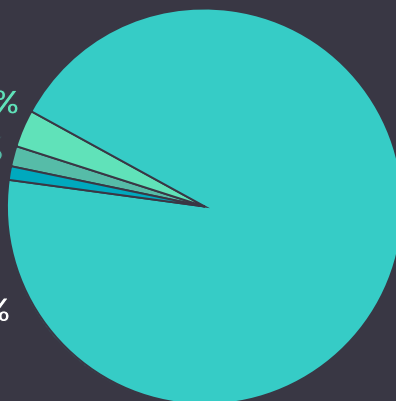
על פי "סטטוס הרשאות", היחידים שרשאים להגיש בקשה להיתר יציאה לצרכי תעסוקה הם "סוחרים", "BMG" (המוגדרים כ"אנשי עסקים וסוחרים בכירים פלסטיניים"), ו"נלווה ל-BMG" (כלומר בני ובנות משפחה של אדם המחזיק בהיתר BMG). בהקשר לסוחרים, מציינת ישראל שעל מבקש ההיתר להיות "סוחר בכיר, אשר בכניסתו יש לתרום לשיפור כלכלת הרצועה והעוסק במסחר טובין המאושרים בהתאם למדיניות האזרחית בעת הגשת הבקשה". בעת הגשת הבקשה, על המגישה להוכיח, בין היתר, שהמחזור העסקי שלה עולה על 20 אלף שקלים בשנה. כדי להגיש [בקשה להיתר BMG](#), על המגישה להוכיח שהיא מעסיקה לפחות חמישה אנשים.

רוב הנשים בשוק העבודה בעזה לא עומדות בדרישות המינימליות שמציבה ישראל לקבלת היתר סוחר, לא כל שכן היתר BMG. [מנתונים](#) שסיפק מתפ"ש לבקשת חופש מידע שהגיש גישה בנוגע להיתרים שהונפקו על ידי ישראל לסוחרים מעזה, עולה שבשלוש השנים האחרונות, סירוב בקשות

התפלגות נשים בכוח העבודה בעזה לפי סקטורים

(רבעון שני 2020)

3.2% סחר, מסעדות ומלונאות
1.5% הובלות, אחסון ותקשורת
1.3% תעשייה מחצבות וכרייה
0% בניין
0% חקלאות ודיג

* כולל תחומים כגון חינוך, בריאות ומגזר שלישי.

להיתרי סוחר על רקע "אי עמידה בקריטריונים" היתה סיבת סירוב מצויה יותר בתשובות מתפ"ש לנשים שהגישו בקשות להיתרי סוחר מאשר בתשובותיו לגברים שהגישו בקשות להיתר סוחר.⁴ הנהלים הישראליים **מקשים** מאוד על **הוצאת סחורה** בהיקפים קטנים דרך מעבר כרם שלום אל שווקים פוטנציאליים מחוץ לרצועה. ישראל אוסרת על משלוחים של סחורות למכירה בדואר מעזה, ומטילה הגבלות גם על דואר שאיננו מסחרי, כמו גם על **כבודת יד** דרך מעבר ארז. **מדיניות ישראל מדירה באופן גורף את כל העסקים הבינוניים והקטנים, בהם נוטות נשים ליזום ולעבוד, משיווק סחורות מחוץ לרצועה.**

לו רק היו מאפשרים לי לעבוד

ח"ג היתה ראשונה לייבא לרצועת עזה זן של פטריות טריות, אותן שיווקה למסעדות בעזה. לשם כך יצרה קשר עם סוחר ישראלי וארגנה את הניירת הנדרשת. כך החלה לבנות לעצמה שם בשוק המקומי. הביקוש עדיין קטן, וכדי לכסות את עלויות השינוע הגבוהות ולהרוויח, היה עליה לייבא סוגים נוספים של סחורה. היא הגישה בקשות להיתר יציאה מהרצועה, כדי להרחיב את הידע המקצועי שלה, לפגוש משווקים וליצור קשרים שיאפשרו לה לפתח את העסק, אך כל בקשותיה נדחו בטענה של "אי עמידה בקריטריונים". היא הגישה בקשה להיתר סוחר, אך גם זו נדחתה על ידי ישראל, משום שטרם מלאו לה שלושים. כיום, סוחר חקלאי אחר מייבא את הפטריות לעזה. "היו לי חלומות גדולים", אומרת ח"ג. "לו רק היו מאפשרים לי לעבוד".

מונא ח'אד'ר היא עיתונאית העובדת בארגון הפמיניסטי "פלסטינאית", שסניפו האחד ברמאללה והאחר ברצועת עזה. ח'אד'ר סיפרה לגישה על הקושי של עובדות הארגון בעזה בניהול תקשורת שוטפת עם עמיתותיהן בגדה. ישיבות של צוות הארגון מתקיימות באמצעות חיבור אינטרנט רעוע, נקטעות ללא הרף בשל הפסקות החשמל התכופות ברצועה, ולכן רבות מהן משתבשות או מתבטלות. "אנחנו ארגון אחד, אבל כמעט אך פעם לא מצליחות להיפגש לסדנה, לכנס או ליום תכנון אסטרטגי", היא אומרת. לדבריה, ב-2019 הגישו נשים מהצוות בקשה להיתר יציאה כדי להשתתף בסדנאות הכשרה בגדה. עד היום לא התקבלה תשובה ישראלית לבקשות. חלק מהנשים בצוות התבקשו להגיע למעבר ארז לחקירה ביטחונית, אך גם לאחריה לא קיבלו מענה. סיפורן ממחיש כיצד משטר ההיתרים חוסם פיתוח קשרים מקצועיים ומפריע לפעילות הסדירה של ארגונים פמיניסטיים, ושל ארגוני חברה אזרחית נוספים, שאחוז גבוה מהעובדות בהם הן נשים.

⁴ על פי תשובת המתפ"ש לבקשת חופש המידע, בין 2017-2019, סירוב בקשות להיתרי סוחר על רקע "אי עמידה בקריטריונים" היתה מצויה יותר בקרב נשים לעומת גברים. ב-2017, 34.5% מכלל הסירובים לבקשות להיתרי סוחר שהגישו נשים היו על רקע "אי עמידה בקריטריונים", לעומת 18% בקרב גברים. ב-2018, אחוז הסירובים בנימוק זה הגיע ל-13.5% בקרב נשים לעומת 6.1% בקרב גברים. ב-2019 (עד אוגוסט), אחוז הסירוב באותו נימוק הגיע ל-19% מתוך הסירובים לנשים, לעומת 11% מכלל הסירובים לגברים.

מסמך "סטטוס הרשאות" הוא עמוד התווך של מדיניות הגבלת התנועה שמשתיה ישראל על הפלסטינים. זהו המסמך המרכזי שבו קבועים קריטריונים מצומצמים לקבלת היתר תנועה מרצועת עזה ואליה. במובן זה, הוא מסמך משפטי מחייב, בעל השלכות מרחיקות לכת על כל תחומי החיים של האוכלוסייה הפלסטינית: חיי משפחה, חינוך, עבודה, שירותי רפואה, כלכלה ועוד.

אישה המבקשת לממש את זכותה לחופש תנועה מחויבת לעמוד בתנאים נוקשים ולפעול בהתאם למנגנונים הבירוקרטים

המדיניות הישראלית חושפת התעלמות מעוררת דאגה ממצבן הייחודי של נשים ברצועת עזה

הסבוכים שקבעה ישראל בסטטוס הרשאות ובעשרות הנהלים הנלווים לו. משנות הניסיון של גישה בקידום והגנה על חופש תנועה של תושבי ותושבות רצועת עזה, עולה כי הקריטריונים הישראליים מובילים פעמים רבות להעדפה בפועל של גברים, שנפגעים גם הם ממדיניות הסגר, וכן לפגיעה רבה יותר וחסרת פרופורציה בנשים.

החובה לשמור על שוויון בין נשים לגברים מעוגנת במשפט הישראלי בדברי חקיקה שונים ובהלכה הפסוקה. בחוק שיווי זכויות האישה התשי"א-1951 נקבע כי אין להפלות לרעה נשים בשום פעולה משפטית וכי כל הוראת חוק המפלה לרעה נשים – אין לקיים. עוד קובע החוק כי ניתן לקבוע שקיימת הפליה גם אם היא תוצאה של פעולה שלא היתה בה כוונה להפלות (ס' 1א). החובה שלא להפלות נשים חלה כמובן על מדינת ישראל גם ביחס למשטר ההיתרים שקבעה בסטטוס הרשאות. המשמעות היא, שאם ימצא שסטטוס הרשאות אינו מאפשר לפלסטיניות נגישות להיתרי תנועה, באותה מידה שהוא מאפשר זאת לפלסטינים, אזי ישראל מפלה לרעה נשים בניגוד לחוק, ואין זה משנה כלל אם לא היתה לה כל כוונה לעשות כן.

עובדות בחברת ההלבשה אל מאג'ד. צילום: אסמאא ח'אלידי

חיי המשפחה של נשים רבות תלויים במשטר ההיתרים הצר שמנהלת ישראל, והן חשופות יותר לאלימות הבירוקרטיית המאפיינת אותן

גם המשפט הבינלאומי אוסר על אפליה בין נשים לגברים. כך, למשל, מחויבת ישראל לעיקרון השוויון בין גברים לנשים ולאיסור הפליית נשים

מכוח [האמנה לביעור כל צורות ההפליה נגד נשים](#) אשר נחתמה באומות המאוחדות בשנת 1979 ונחתמה על ידי ישראל כבר ב-1980. על פי הסעיף הראשון לאמנה, אפליה היא כל "הבחנה, הוצאה מן הכלל או הגבלה על יסוד מין", שתוצאתן או מטרתן, פוגעת בנשים "בתחום המדיני, הכלכלי, הסוציאלי, התרבותי, האזרחי או בכל תחום אחר". המדינות החתומות על האמנה מחויבות להימנע מאפליית נשים; לפעול באופן אקטיבי נגד הפליית נשים; ולנקוט צעדים כדי להבטיח את מלוא ההתפתחות והקידום של נשים (סעיף ד'3-3 לאמנה).

סדנה על בריאות ואלימות מגדרית של "ארגון עאישה להגנה על נשים וילדים". צילום: אסמא ח'אלידי

הדיון בזכות לשוויון של נשים התפתח בשני העשורים האחרונים באופן מיוחד סביב נחיתותן המובנית של נשים החיות באזורים הנתונים תחת סכסוך מזוין. באוקטובר 2000 התקבלה במועצות הביטחון של האו"ם [החלטה מספר 1325](#), החלטה ראשונה מבין שבע שהתקבלו עד 2013. ההחלטות נועדו לקבוע קווים מנחים עבור מוסדות הקהילה הבינלאומית והמדינות החברות באו"ם, בכל הנוגע להגנה על נשים, להשתתפותן בתהליכי שלום ו**[להטמעה של נקודת השקפה מגדרית](#)** (gender mainstreaming) בפעילות למניעת סכסוכים בינלאומיים, לניהולם וליישובם. מדינת ישראל הכירה בחובתה לפעול ליישום החלטה זו, והיתה המדינה הראשונה שאימצה חקיקה בנושא (בתיקון לחוק שיווי זכויות האישה מ-2005).

אימוץ והטמעה של נקודת מבט מגדרית ברוח החלטות מועצת הביטחון היתה מאפשרת לישראל לקבוע מדיניות היתרים שלא תפלה נשים, אך כפי שהראינו כאן, המדיניות הישראלית חושפת התעלמות מעוררת דאגה ממצבן הייחודי של הנשים החיות ברצועת עזה. ישראל אינה

מכחישה כי בינה לבין רצועת עזה שורר עימות מזוין ארוך שנים. נהפוך הוא, השכם וערב ישראל מבקשת להצדיק את משטר ההיתרים שהיא מחילה על רצועת עזה ואת הפגיעה האנושה בזכות לחופש תנועה הטמונה בו, בקיומו של סכסוך מזוין. עם זאת, ועל אף מחויבותה הלכאורית להחלטות "נשים, שלום ובטחון" של האו"ם, ישראל מסרבת להכיר בצרכים של נשים לנוע ולהגן על זכותן הבסיסית לחופש תנועה.

סיכום

מדיניותה של ישראל בנוגע לתנועת פלסטינים בין עזה, ישראל, הגדה המערבית, וחול"ל, משליכה על חיים של נשים וגברים, ופוגעת פגיעה חמורה בזכותם הבסיסית לחופש תנועה, כמו גם בזכויות רבות נוספות שמימושן תלוי בה. כפי שפירטנו כאן, הקריטריונים שב"סטטוס הרשאות" מביאים לפגיעה רבה יותר בנשים ומשפיעים על חייהן בדרכים ייחודיות.

היות שנשים הן שעוברות, על פי הנהוג, להתגורר בקרבת משפחת בן הזוג לאחר הנישואים, ובהינתן האיסור הישראלי על איחוד משפחות פלסטיניות אלא בעזה, אלה בעיקר נשים שמשלמות את המחירים הכבדים שגובה הפיצול הכפוי והממושך מבני משפחתן שבישראל ובגדה המערבית. כנגזרת מכך, חיי המשפחה של נשים רבות תלויים ביתר שאת במשטר ההיתרים הצר שמנהלת ישראל, והן חשופות יותר לאלימות הבירוקרטית המאפיינת אותו. במציאות הכלכלית העגומה שנוצרה בעזה, בין היתר בעקבות שנים של סגר חונק, נשים מתמודדות לא רק מול סיכויים קלושים למציאת פרנסה, אלא גם עם קריטריונים שנותנים עדיפות, בפועל, לגברים, ומצרים אף יותר את אפשרויותיהן לחינוך, לתעסוקה ולפיתוח מקצועי מחוץ לעזה.

כך, המדיניות הישראלית מציבה נשים בעמדת נחיתות, ומביאה בפועל לפגיעה רבה יותר ובלתי-מידתית בזכויותיהן הבסיסיות. כדי להביא לתיקון ולעמוד בחובותיה להגן על זכויות תושבי עזה, נשים וגברים כאחד, על ישראל להסיר את הסגר ולאפשר גישה למשפחה, פרנסה, חינוך, טיפול רפואי וחיים בכבוד.

צילום: אסמאא ח'אלידי | עיצוב: דנה וינגרט

* לפי דרישת החוק, גישה גאה לציין כי כתוצאה משיתוף פעולה עם מדינות וארגונים בינלאומיים, שתומכים בעשייה שלנו לקידום זכויות אדם, רוב המימון לפעילותנו מגיע מ"ישויות מדיניות זרות".